

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING

TAFAKKUR VA TALQIN

MAVZUSIDARESPUBLIKA
MIQYOSIDAGI ILMYIY-AMALYIY
ANJUMAN TO'PLAMI

Бухоро-2021

<https://buxdu.uz>

имкониятларидан фойдаланиб, олий маълумотли талабада ижодий қобилиятларини ривожлантириш, ижтимоий-гуманитар фанларни чуқур ўзлаштириб, ижтимоий-иқтисодий ва маънавий-сиёсий жараёнларда фаол иштирок этиши учун замин яратиш муҳим аҳамият касб этади.

АДАБИЁТЛАР

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни. 23.09.2020
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 25 январдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси. Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги веб-сайти <https://uza.uz/>
3. Авлиякулов Н.Х., Намозова Н.Ж. Муаммоли ўқитиш технологиялари. – Т.: “Fan va texnologiyalar” нашриёти, 2008. – 80 б.

ПЕДАГОГИК МАҲОРАТ ВА УНИНГ ЎҚИТУВЧИ ФАОЛИЯТИДА ТУТГАН ЎРНИ

М.Н.Амонов

БухДУ магистранти

Дарҳақиқат, миллионлаб фарзандларимиз қалбига илм-фан зиёсини сингдириб, уларни эл-юртга муносиб инсонлар этиб тарбиялаётган заҳматкаш ва олижаноб устозларимизга ҳар қанча таҳсинлар айтсак, арзийди.

Ш.Мирзиёев

Педагогик маҳорат нима? Унинг моҳияти нималардан иборат? Уларни эгаллаш учун нималарни билиш керак? Ҳозирги замон педагогикаси ва психологияси «педагогик маҳорат» тушунчасига турлича изоҳ беради. Жумладан, “Педагогик энциклопедия”да қуйидагича изоҳланган: “Ўз касбининг моҳир устаси бўлган, юксак даражада маданиятли, ўз фанини чуқур биладиган, ёндаш фанлар соҳаларини яхши таҳлил эта оладиган, тарбиялаш ва ўқитиш услубиётини мукамал эгаллаган мутахассис”. Ушбу

таърифнинг моҳиятидан келиб чиқиб ўқитувчининг педагогик маҳорати тушунчаси мазмунини шундай изоҳлаш мумкин:

Педагогик жараённинг моҳиятини англамаган, болага нисбатан чуқур хурматда бўлмаган ўқитувчи таълим-тарбия самарадорлиги ва инсон камолотини таъминловчи фикрга ега бўлмайди. Педагогик жараённинг вазифаси билим бериш, тарбиялаш, ривожлантириш бўлиб, ўқитувчиламнинг фаолият мезонини бегилаб беради. Ўқитувчиларнинг фаолияти педагогик жараённинг ҳаракат воситасидир. Педагогик жараённинг объектлари бўлмиш тарбияланувчи инсонга, ўқувчи ва ўқувчилар гуруҳига ҳамда алоҳида ўқувчига, педагогик жараённинг субъектлари ота-оналар, ўқитувчилар, тарбиячилар, синф жамоаси, педагогик жамоа масъулдирлар ва улар жамият талаблари асосида таълим ва тарбия бериш фаолиятини бажарадилар. Ўқитувчининг педагогик фаолиятида ижобий натижаларга эришиши, меҳнат малакасини, яъни эгаллаган билимларим ўзининг ҳаётий ва амалий фаолиятида нечоғлик қўллай билиши билан белгиланади.

Педагогик маҳорат - ўқитувчиларнинг шахсий (болажонлиги, хайрихоҳлиги, инсонпарварлиги, меҳрибонлиги ва ҳ.к.) ва касбий (билимдонлиги, зукколиги, фидойилиги, ижодкорлиги, қобилияти ва ҳоказо.) фазилатларини белгиловчи хусусият бўлиб, ўқитувчиларнинг таълим-тарбиявий фаолиятида юқори даражага эришишини, касбий маҳоратини доимий такомиллаштириб бориш имкониятини таъминловчи фаолиятдир. Ўзфанини мукамал билган, педагогик-психологик ва методик тайёргарликка эга бўлган, ўқитувчи ўқитиш, тарбиялаш ва ривожлантиришнинг оптимал йўллари излаб топиш учун, амалий фаолият олиб борадиган ҳар бир ўқитувчининг касбий фаолиятида нумоён бўлади.

Шундай қилиб, педагогик маҳорат эгаси бўлиш учун ўқитувчи ўз ўқув предметини давр талаблари асосида билиши педагогик ва психологик

билимларга эга бўлиши, ҳамда инсонийлик, изланувчанлик ва фидойиликни ўзида таркиб топтириши лозим. Л.П. Раченко педагогик маҳоратни педагогик санъатнинг бир қисми сифатида таърифлаб, шундай ёзади: “педагогик маҳорат деганда ўқитувчининг педагогик-психологик билимларни, касбий малака ва кўникмаларни мукамал эгаллаши, ўз касбига қизиқиши, ривожланган педагогик фикрлаши ва интуицияси, ҳаётга ахлоқий-эстетик муносабатда бўлиши, ўз фикр-мулоҳазасига ишончи ва қатъий иродаси тушунилади”. Тадқиқотчиларнинг фикрига кўра, қуйидаги тўртта компонент педагогик маҳоратнинг асосий ташкил этувчилари ҳисобланади: 1. Ўқитувчилик касбига садоқат 2. Ўз фанининг ўқитиш методикасини мукамал билиш 3. Педагогик қобилиятларини намойиш қетаолиш; 4. Педагогик техникани ўз ўрнида қўллашни билиши. Дарс жараёнида ўқувчилар билим фаолиятини бошқариш бир неча омилларга боғлиқ. Уларнинг энг асосийларидан бири ўқувчиларни ўз фанига қизиқтира олишдир. Олимлар таъкидлаганидек, фақат қизиқишгина психик жараёнлар ва уларнинг идрок, диққат, хотира, тафаккур ва ирода каби функцияларига ижобий таъсир кўрсатади. Таълим-тарбия жараёнида ўқувчининг билишга оид қизиқишлари кўп қиррали қиёфаларда намоён бўлади: ўқувчини ҳаракатчан ва қизиқувчанлиги, ўқувчининг айрим ўқув фаолиятига шунингдек, умуман ўқишга бўлган мотивлари, ўқувчи шахсининг ўзига хос белгилари ва унинг йўналишини қарор топиши ана шулар жумласидандир.

Ўқувчи ёш даврига хос табиий фаоллиги, бирор бир ақлий қизиқиш билан қамраб олинмаса, уни қайси томон бошлаб кетишини олдиндан айтиш қийин. Шунинг учун ҳам К. Д. Ушинский "зўрлаш ва мажбурлашга асосланган ўқитиш" ўқувчининг ақлий ривожланишига ҳеч қандай таъсир кўрсатмаслигини алоҳида таъкидлаб ўтган эди. Шуни таъкидлаш лозимки, қизиқишлар ва мотивлар ўқувчилар ўқув фаолиятларининг шаклланиш даражасига қараб шахсининг шакллантирувчи (ўқувчининг назарий фикри,

ўқиш фаолиятини ўқувчи шахси учун аҳамияти) дастлабки омиллар билан ўзаро мураккаб муносабатларда намоён бўлади. Хўш, ўқувчиларнинг ўқишга (билишга) бўлган қизиқишларини шакллантириш шартлари қандай? Моҳир ўқитувчи уларни дарсда ўқувчиларда шакллантириш учун нима қилиши керак? Ўқув фаолиятини фаоллаштириш ва ўқишга бўлган қизиқишларни доимо ривожлантириб бориш учун нима қилиш керак?

Моҳир ўқитувчи ўқувчиларда ўқишга бўлган қизиқишларни шакллантириш ва доимо ривожлантириб бориш учун қуйидагиларга амал қилиши муҳимдир:

1. Ўқувчиларни билишга интилишини, фанга умуман олганда ақлий меҳнатга қизиқишларини ривожлантириш ўқув жараёнини шундай ташкил этилишини таъминлайдики, унда ўқувчи фаол ҳаракат қилади, мустақил изланиш ва янги омилларни кашф этишга, муаммоли вазиятларни ўзи ҳал этишга интилади.

2. Ўқув фаолияти бошқа фаолиятлар каби фақат турлича бўлгандагина, қизиқарли бўлади. Бир хил усулда ахборот бериш ва бир хил усулдаги ҳаракатлар тез орада зерикишни вужудга келтиради.

3. Фанга бўлган қизиқишни шакллантиришда бу фанни ва унинг айрим қисмларини ўрганишнинг зарурлиги, муҳимлиги ва мақсадга мувофиқлигини ўқувчиларга аңлатиш жуда зарурдир.

4. Ўтилаётган материал олдинги материал билан қанчалик кўпроқ боғлаб тушунтирилса, у ўқувчиларга шунчалик қизиқарлироқ туюлади. Ўқув материалини ўқувчиларни қизиқтирадиган нарсалар билан боғлаб тушунтириш ҳам, уларни дарсга қизиқтиришда муҳим рол ўйнайди.

5. Ўртача қийинликдаги ўқув материали ҳам ўқувчиларда қизиқиш уйғотмайди. Ўқув материали бир оз қийинроқ, лекин ўқувчилар кучи етадиган бўлиши керак.

6. Ўқувчилар бажарган ишларни тез-тез текшириш ҳам уларни фанга бўлган қизиқишини уйғотади.

7. Ўқув материалининг аниқлиги, ҳиссиётга бойлиги, ўқитувчининг завқланиб гапириши ҳам ўқувчига, уни фанга бўлган қизиқишини ортишига жуда катта таъсир кўрсатади.

Президентимиз ўзининг қатор нутқлари ва асарларида таълим-тарбия масалаларига тўхталганда, ўқитувчини эътибордан четда қолдирмайди.

Бизнинг фикримизча, таълим-тарбия тизимини ўзгартиришдаги асосий муаммо ҳам мана шу ерда. Ўқитувчи болаларимизга замонавий билим берсин, деб талаб қиламиз, аммо замонавий билим бериш учун, аввало, мураббийнинг ўзи ана шундай билимга эга бўлиши керак.

Адабиётлар рўйхати

1. Ochilov M., Ochilova N. O'qituvchi odobi. //Saylanma. – T.: O'qituvchi, 1997
2. Sultonova G.A. Pedagogik mahorat. – T.: Nizomiy nomli TDPU, 2005
3. K. Абдуллаева «Янги педагогик технологиялар» - «Бошл. таълим», № 4, 1999
4. Tolipov O'., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot.- T.: Fan, 2005
5. С.М. Годник «О сущности проф-педагогической деятельности», Воронит 1992
6. В.А.Сластинин, Л.С.Кедымова, «Педагогика», «Инновационная деятельность», М. Магистр 1997
7. А'zamjon Xoliqov Pedagogik mahorat. T."Iqtisod moliya" 2010.
8. Ochilov M "Muallim qalb me'mori". O'qituvchi», Toshkent 2003

**АМАЛИЙ БЕЗАК САНЪАТИ МАШҒУЛОТЛАРИНИ ЎРГАТИШ
НИНГ ТАЪЛИМИЙ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРБИЯВИЙ
АҲАМИЯТИ
М.Б. Каримова**

H.G'. Jumayeva	<i>Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yozuv malakalarini shakllantirish metodikasi.....</i> 663
5A110901 – Педагогика назарияси ва тарихи (фаолият турлари бўйича)	
B.J.Umarov, J.T. Karimov	<i>Abdurauf fitratning ma'rifiy va pedagogik qarashlari shakllanishi.....</i> 666
Sh.Raxmatova	<i>Yaponiyadagi maktabgacha ta'lim tizimini o'zbekistonda qo'llash usuli bo'yicha tavsiyalar.....</i> 670
U.Sobirov	<i>Islohot sari qo'yilgan dastlabki qadam.....</i> 676
G.S. Nuratova	<i>Ingliz tili fanini o'qitish jarayonida zamonaviy didaktika vositalari tizimini takomillashtirish.....</i> 681
A.J. Umedova	<i>O'smirlarda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishda musiqaning roli.....</i> 684
Ш.П. Халилова	<i>Педагогик мулоқот услубларини танлашда ўқитувчи маҳорати.....</i> 689
B.R. Adizov, S.A. Muxamedova	<i>O'quvchi yoshlarda ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik - psixologik imkoniyatlari.....</i> 698
B.J.Umarov, R.I. Temirov	<i>Hoji muin va uning pedagogik merosi.....</i> 702
Sh.R. Saparova	<i>Ham ijodkor, ham murabbiy.....</i> 706
С. Ш. Намазова	<i>“Табиатиунослик” дарсларида ўрта осие мутафаккирларининг экологияга оид илмий меросидан фойдаланиш имкониятлари.....</i> 709
Н.С. Ҳакимова	<i>Маънавий баркамол ёшлар – давлатнинг қудратли салоҳият манбаси.....</i> 721
С. Шарипова	<i>Ёшлар мантиқий тафаккурини шакллантиришда муаммоли таълимнинг ўрни.....</i> 724
М.Н.Амонов	<i>Педагогик маҳорат ва унинг ўқитувчи фаолиятида тутган ўрни.....</i> 727
М.Б. Каримова	<i>Амалий безак санъати машғулотларини ўргатишнинг таълимий назарияси ва тарбиявий аҳамияти.....</i> 731
М. Ozodova	<i>Boshlang'ich sinflarda sintaktik tushunchalarni o'rgatish metodikasi.....</i> 737
Л.Я.Олимов	<i>Ўсмирларнинг айрим динамик хусусиятлари доирасида копинг хулқ-атвор кўрсаткичларини тадқиқ қилишнинг ўзига хос хусусиятлари.....</i> 742
М. Ходжаева	<i>Бўлажак мутахассислар касбий тафаккурини ривожлантиришда педагогик мулоқотнинг аҳамияти.....</i> 749